

OD MARIИ CUNITZ DO POSŁANEK SEJMU ŚLĄSKIEGO

1. Wprowadzenie do nauczania historii kobiet.

Jako bazę nauczania tematu proponuję dostępny w sieci podręcznik pt.: „**Kobiety dla Polski. Bojowniczkі wizjonerki liderki**” opracowanego przez trzy autorki: Katarzynę Nadanę, Barbarę Smoleń, Annę Wołosik.

Pakiet edukacyjny zawiera scenariusze lekcji, prezentacje multimedialne, plakat, pocztówki i ulotki. Ma za zadanie zaprezentować, w nowoczesnej i atrakcyjnej dla uczniów i uczennic formie, wkład kobiet w życie społeczne, gospodarcze i polityczne Polski teraz i w przeszłości. Pakiet upamiętnia zapomniane, a ważne dla Polski postaci, a także pokazuje wielokulturowe tradycje Polski poprzez prezentację kobiet z różnych grup społecznych, etnicznych, religijnych i wyznaniowych.

Publikacja została przygotowana przez Stowarzyszenie W stronę dziewcząt i Fundację Gender Center dzięki finansowemu wsparciu Muzeum Historii Polski udzielonemu w ramach programu Patriotyzm Jutra.

Wydawca: Stowarzyszenie W stronę dziewcząt.

Link do podręcznika:

<http://www.wstronedziewczat.org.pl/images/pdf/kobietydlaPolski/KobietydlaPolski.pdf>

W publikacji opisana jest też opisana Maria Cunitz (Kunic).

2. **Kopernik nie był kobietą, ale Maria Cunitz już tak!**

Śląska astrolog (1604 lub 1610-1664) – wybitna uczona, kobieta, człowiek.

Maria Kunic (Cunitz; Kunitz; Cunic; Cunitia; Kunicia; Cunitiae) znana także jako „Schlesische Pallas” (Śląska Atena), „Second Hypatia” (Druga Hypatia – tu nawiązanie do Hypatii, greckiej matematyczki, parającej się także astronomią i filozofią)

Materiały dydaktyczne:

a/ czerpiemy z materiałów ww. podręcznika korzystając z rozdziału zatytułowanego „Siostry Kopernika” (strona 15), znajduje się tam bardzo dobry opis sylwetki i dzieła astrolożki, autorki przełomowego dzieła pt.: Urania propitia (Urania Łaskawa, czyli astronomia uczyniona zrozumiałą). Dzieło to jest oryginalne z dwóch powodów. Maria Kunic nie tylko poprawiła napisane przez Keplera tablice rudolfskie, ale również znacznie uprościła zaproponowane przez Keplera schematy obliczeniowe, m.in. odchodząc od nowatorskich wtedy, a więc i słabo rozumianych, logarytmów.

b/ godny polecenia jest pakiet edukacyjny opracowany przez Dolnośląską Bibliotekę Pedagogiczną we Wrocławiu Filia w Świdnicy.

<https://www.dbp.wroc.pl/biblioteki/swidnica/images/Dokumenty/maria%20kunic%20.pdf>

c/ materiały na Wikipedii są dość dobrze opracowane

3. Śląski Kopciuszek, czy pierwsza śląska bizneswoman?

Joanna Schaffgotsch von Schomberg-Godula z domu Grycik, fundatorka EC Szombierki, to nie Śląski Kopciuszek, ale prawdziwa Matka Przemysłu. Pólsierota oddana na wychowanie do domu Karola Goduli - zwanego czasem „śląskim Billeem Gates'em” - zawładnęła jego sercem tak mocno, że wkrótce stała się najbogatszą sześciolatką Europy. Pomnożyła dziedzictwo Goduli wielokrotnie. Przedsiębiorczość i kreatywność czyni Joannę Grycik pierwowzorem śląskiej bizneswoman.

Dostępność biogramów w sieci jest spora. Dobre zasoby to:

Krzysztof Ogiolda: Hans Ulrich Schaffgotsch w Opolu: Moja praprababka była silną kobietą (pol.).

W: Nowa Trybuna Opolska

<https://nto.pl/hans-ulrich-schaffgotsch-w-opolu-moja-praprababka-byla-silna-kobieta/ar/c1-14592531>

<https://www.wirtualnaruda.pl/gp-schaffgotsch.htm>

<https://www.kopice.org/slaski-kopciuszek>

<https://dziennikzachodni.pl/joanna-gryczik-czyli-kopciuszek-ze-slaska-historia-joanny-schaffgotsch-von-schomberggodula/ar/270440>

Muzyka: Jo Joanna. Śpiewa Jola Literska

https://www.youtube.com/watch?v=d_rNkdZuGZg

Wikipedia ma bardzo dobre opracowanie tematu:

https://pl.wikipedia.org/wiki/Joanna_Schaffgotsch

Książki polecane:

a/ Irena Twardoch, *Z dziejów rodu Schaffgotschów*, Ruda Śląska 1999

b/ Gabriela Kańtor „Śląski Kopciuszek” - historia ubogiej sieroty z kopalnianych slamsów i magnata przemysłowego, słynnego self-made mana, Karola Goduli, który w latach 1801-1848 dorobił się majątku szacowanego na 2 miliony talarów., które przekazał w testamencie Joannie.

c/ zbiór pięciu komiksów o Joannie pt.: „Joanna i Spółka” wydany w 2018 roku w Regionalnym Instytucie Kultury w Katowicach.

d/ Muzeum Historii Katowic - Kronika Katowic tom VII, Waldemar Plennikowski, „Dzieje fortuny Schaffgotschów na Górnym Śląsku” str.79

e/ Małgorzata Szejnert, Czarny ogród, Wydawnictwo „Znak”

Proponowana metoda prowadzenia zajęć.

Ze względu na bajkowy, hollywoodzki charakter tej historii warto pomyśleć o wykorzystaniu jako kanwy lekcji tzw. funkcji bajki magicznej, usystematyzowanych przez badacza semiotyki bajek Władimira Proppa.

Przykład:

1. DONATOR czyli Karol Godula i jego dobry duch czuwający całe życie nad Joanną.
2. BOHATERKA+WYPRAWA+WALKA rys behawioralny, dzieciństwo, młodość, wyprawa do Wrocławia z Godulą, pobyt we Wrocławiu u Urszulanek, zakusy na majątek – Izabela Kaczmarzyk
3. PRZEKAZYWANIE ŚRODKA MAGICZNEGO – szlachectwo i herb Joanny – procedowanie szlachectwa, znaczenie, konsekwencje i wpływ na życie codzienne dorastającej Joanny i Joanny jako żony
4. PRZEMIESZCZENIE PRZESTRZENNE MIĘDZY DWOMA KRÓLESTWAMI – od biedy do fortuny – Joanna jako przedsiębiorczyni, kontynuatorka Goduli, „ludzkie zasady biznesowe”, nowatorstwo finansowe (merkantylizm i nie tylko), włączenie społeczne, charytatywność Joanny
5. ZWYCIESTWO. KUMULACJA ENERGII , CZYLI WESELE – zgodne małżeństwo przez 50 lat, partnerstwo? Kopice i inne dobra obdarzone „dobrą pamięcią po dziś dzień”, dlaczego możemy mówić o Joannie jako o „matce przemysłu?”
6. LIKWIDACJA WCZEŚNIEJ ZAISTNIAŁEGO BRAKU - świadomość biedy, doświadczenie własne oraz „wdrukowane” doświadczenie Goduli, które czyni Joannę społecznie zaangażowaną, opis tego, co Schaffgotschowie pozostawili po sobie dobrego dla innych – podkreślenie, że to nas nadal otacza (jako architektura na przykład w kilku miastach śląskich).

Na przykład

w Bytomiu: [kościół Najświętszego Serca Pana Jezusa w Szombierkach](#), [kościół św. Rodziny w Bobrku](#), kaplica pw. św. Józefa w Szombierkach, kolonia Bobrek w Bobrku (rejon obecnych ulic Konstytucji i Zabrzeńskiej), osiedle robotnicze w Szombierkach (przy obecnych ulicach Modrzewskiego, Piątka, Witosy i Włodarskiego), [kolonia Zgorzelec](#) w Łagiewnikach,

- **w Katowicach:** [klasztor oo. franciszkanów w Panewnikach](#),
- **w Kopicach:** szkoła,
- **w Mikołowie:** kościół w Bujakowie, kościół w Paniówkach,
- **w Rudzie Śląskiej:** [kościół św. Michała Archanioła w Orzegowie](#), [kościół Ścięcia św. Jana Chrzciciela w Goduli](#), szpital św. Joanny w Goduli, klasztor ss elżbietanek z przedszkolem i przytułkiem dla bezdomnych w Goduli, szkoła w Goduli, szkoła w Chebziu, kolonia Nowy Orzegów w Orzegowie (m.in przy obecnych ulicach Bytomskiej, Czapli, Hlonda, Królowej Jadwigi), osiedle robotnicze Hofrichter w Goduli (m.in przy ulicach Czereśniowej, Goduli i Kolbego), osiedle robotnicze w Chebziu (obecne ulice Styczyńskiego, Nowobytomska i Szafranka),
- **w Wrocławiu:** Instytut dla Niewidomych, Dom Wychowawczy im. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy, klasztor ss. szarytek.

Inne: droga pomiędzy Chebziem a Szombierkami (lata 60. XX wieku).

4. **Kto dziś pamięta Korfanciory?**

Pojęcie „korfanciory” odchodzi w niepamięć. Tymczasem setki kobiet na Śląsku mianowało się tym określeniem, przynależąc do zwolenniczek polityki i osoby Wojciecha Korfantego. Korfanti miały w nich, wielkie i pracowite – dziś niedocenione i zapomniane – zaplecze społeczno polityczne. Działały w wielu miejscowościach Górnego Śląska.

Materiały dydaktyczne:

Zofia Koniarkowa jako znana korfanciora.

Zofia Koniarkowa - radna, nazywana "królową Bogucic", wnuczka ostatniego polskiego sołtysa Katowic Kazimierza Skiby, zawsze chodziła w śląskim stroju i w tym stroju została pochowana, katolicka społeczniczka, założycielka katolickich Matek Polskich ("korfanciora"), w 1937 roku założyła drugi Związek Matek Katolickich, w czasie okupacji przygarniała potrzebujących. Ulica Zofii Koniarkowej łączy ulice - Markiefki i Wróblewskiego.

Zasoby internetowe godne polecenia:

<http://bunclokblog.blogspot.com/2010/10/zofia-koniarkowa-historia-prawdziwa.html>

https://pl.wikipedia.org/wiki/Zofia_Koniarkowa

<http://www.mdkbogucice-zawodzie.pl/2016/08/03/zofia-koniarkowa/>

Książki:

Józef Krzyk „Szalfynster”, cały rozdział poświęcony Koniarkowej pt.: „Królowa Bogucic”

Inne przykłady:

Korfancior i ich historii (herstorii) można szukać wszędzie tam, gdzie działały Towarzystwa Polek oraz Towarzystwa Młodych Polek. Obszar działania był ogromny. Dla przykładu koła wspomniane w „*Księga pamiątkowa pracy społeczno-narodowej kobiet na Śląsku w latach od r. 1880 do r. 1922*” (opis pozycji w pkt.10) to:

Świętochłowice, Bieruń, Knurów, Sucha Góra, Pszczyna, Lubliniec, Ruda, Zabrze, Radzionków, Szarlej, Sokolice, Królewska Huta, Bytom, Katowice (Ligota, Bogucice), Łabędy, Racibórz, Lipiny, Karb, Chebzie, Godula, Piekary, Szarlej, Józefka, Kamień (Rybnik), Żyglin.

To jest świetna lekcja na badania własne uczniów:

- czy ktoś w twojej rodzinie należał do Towarzystwa Polek?

- Czy babcia lub prababcia była korfanciorą, itp.

Literatura dostępna w sieci (często bogato ilustrowana)

https://katowice.wyborcza.pl/multimedia/stulecie-praw/sejm-a-sprawy-kobiet_sejm-a-sprawy-kobiet

<http://historiagornegoslaska.blogspot.com/2013/03/zwiazek-towarzystw-polek.html>

oraz Wikipedia i przypisy do opisu

https://pl.wikipedia.org/wiki/Zwi%C4%85zek_Towarzystw_Polek

5. **Janina Omańkowska – kryminalistka i marszałkini.**

Pierwsza kobieta w roli marszałka seniora na świecie.

Bibliografia on-line/bardzo polecam:

https://repozytorium.ka.edu.pl/bitstream/handle/11315/1953/Kobiety_wobec_polityki_kobiety_w_polityce_2009.pdf?sequence=6&isAllowed=y

redakcja naukowa Anna Fraczkak (jeden rozdział poświęcony jest Omańkowskiej –

Janusz Fałowski „Kobiety w Sejmie Śląskim – sylwetka poselska Janiny Omańkowskiej (1859–1927)”, s. 131.

oraz:

http://www.onoffsto.com.pl/uploads/5/2/8/1/52811133/patriotki_ze_%C5%9A%C4%85ska_e-book.pdf

<http://www.onoffsto.com.pl/patriotki.html> - (jest rozdział o Omańkowskiej)

Przydatne linki:

<https://nowahistoria.interia.pl/drogi-do-wolnosci/news-janina-omankowska-bezczelna-politykujaca-polska-kobieta,nId,2623565>

<https://wyborcza.pl/AkcjeSpecjalne/7,155762,24090000,bezczelna-i-politykujaca-janina-omankowska-byla-pierwsza-kobieta.html>

https://pl.wikipedia.org/wiki/Janina_Oma%C5%84kowska

<https://www.miastopoznaj.pl/blogi/z-poznania/6618-janina-omankowska-matki-chrzestne-powstania-wielkopolskiego>

Inne pozycje:

Henryk Rechowicz, Sejm Śląski, Katowice 1971

Poczet Chorzowian - Janina Antonina Omańkowska

Irena Socha, biogram w: Chorzowski Słownik Biograficzny, wyd. Muzeum w Chorzowie, Chorzów 2007 (s.292-296)

Encyklopedia wiedzy o Kościele katolickim na Śląsku - Janina Omańkowska – link;

https://silesia.edu.pl/index.php/Oma%C5%84kowska_Janina

Film:

<https://instytutkorfantego.pl/aktualnosci/5-kobiet-sejmu-slaskiego/>

(Herstoria Janiny Omańkowskiej otwiera film)

5. 5 kobiet Sejmu Śląskiego

Film, pocztówki, biogramy posłanek i memy.

1. Informacje o filmie:

Film przybliży społeczno-polityczną działalność pierwszych, śląskich posłanek oraz dzieje osobiste tych niezwykłych kobiet, pokazując znane i mniej znane fakty z ich życia. Dowiadujemy się na przykład, że Maria Kujawska była pierwszą, śląską lekarką oraz że po dziś dzień znana jest także jako „Anioł z Ravensbrück”. Obraz, wyprodukowany przez Stowarzyszenie Szlakiem Kobiet, przypomina dobitnie, że to nie kto inny, ale właśnie Janina Omańkowska, charyzmatyczna twórczyni wielkopolskich i śląskich organizacji kobiecych, sprawozdawała w Sejmie Śląskim, niezwykle dyskryminującą mężatki tzw. „ustawę celibatową”, która zakazywała kobietom po wyjściu za mąż wykonywania zawodu nauczycielki. Film anegdotycznie opisuje, dlaczego Maria Gruchlikowa określiła się w dokumentach sejmowych, w rubryce zawód, jako „zameżna”, ale uświadamia też, że żona dziś pomnikowo traktowanego Wojciecha Korfantego, umarła w biedzie i zapomnieniu.

Posłanki na Sejm Śląski, zdobywając doświadczenie w różnorodnych organizacjach głównie o profilu społecznym, a rzadziej politycznym, przecierały kobietom trudną drogę do funkcji politycznych, stanowisk zajmowanych dotąd tylko przez mężczyzn – wszak pierwsze wybory parlamentarne, do Sejmu Ustawodawczego, w których mogły wziąć udział kobiety odbyły się zaledwie trzy lata wcześniej, w 1919 roku. Wówczas kobietom kandydatkom – nielicznym zresztą bardzo niechętnie przyznawano miejsca na listach wyborczych. Śląskie posłanki znalazły się więc w Sejmie Śląskim w wyniku sporej determinacji oraz dzięki wielkiemu osobistemu zaangażowaniu. Niewątpliwie musiały być obdarzone nieprzeciętnymi przymiotami osobowości, wyrazistymi na tyle, by mogły się wybić w patriarchalnym środowisku społeczno-politycznym Górnego Śląska.

Zadanie współfinansowane ze środków Województwa Śląskiego

Film powstał dzięki wsparciu finansowemu otrzymanemu od Energoprojekt-Katowice S.A.

Film powstał w oparciu o współpracę z Regionalnym Instytutem Kultury w Katowicach (obecnie Instytut Korfantego) i Województwem Śląskim.

Film powstał dzięki współpracy z Teatrem Miejskim w Gliwicach.

PRODUKCJA: Stowarzyszenie Szlakiem Kobiet, dr Małgorzata Tkacz-Janik

Reżyseria: Maciej Marmola, Kamil Niesłony

Kierownictwo produkcji: Kamil Niesłony

<https://instytutkorfantego.pl/aktualnosci/5-kobiet-sejmu-slaskiego/>

W osobnych plikach załączam: banerki do internetu / fotosy z planu filmowego

2. Biogramy 5 posłanek i pocztówki z ich wizerunkami

Załączam w osobnych plikach

3. Memy

Załączam w osobnych plikach

6. Tajemnicze „Sąsiadki” i „Księga”

OPIS PROJEKTU „SĄSIADKI”

„60 na 100. SĄSIADKI. Głosem Kobiet o powstaniach śląskich i plebiscycie”, to wystawa mobilna w postaci wielkoformatowych memów, przedstawiająca w skali 1:1 trzydzieści bohaterek z przełomu XIX i XX wieku w szczególności, nieoczywisty, niejednokrotnie bardzo kobiecy sposób związanych z powstaniami śląskimi i akcją plebiscytową.

Poświęcona nieznanym bohaterkom wypełnia swoistą lukę w opowiadaniu historii powstań śląskich. O ile bowiem ogólnopolskie obchody odzyskania niepodległości w 2018 roku wyciągnęły z mroków przeszłości i pokazały szerszej publiczności wcześniej niemal nierozpoznawalne liderki ostatniego stulecia, jak np. Aleksandrę Piłsudską, „Inkę”, czy generał Zawacką, to kobiety, działające na Górnym Śląsku nadal pozostają nieznanymi, wręcz zapomnianymi. Tymczasem pełniły swą służbę dla Polski równoległe z patriotkami z trzech zaborów, gdy Śląska w granicach Polski nie było, ale także podczas śląskich zrywów powstańczych i plebiscytu.

Wiele z nich przybyło z Wielkopolski, w tym czołowa postać polskiego – wielkopolskiego i śląskiego ruchu kobiecego Janina Omańkowska.

Po 1922 roku, w okresie II RP mieszkanki Śląska pełniły najwyższe rangą polityczne funkcje, były posłankami na Sejm Śląski, pierwszymi polskimi radnymi w radach wielu górnośląskich miast, nauczycielkami, dziennikarkami, twórczyniami życia społecznego i edukatorkami, jak nazwalibyśmy je z perspektywy naszego czasu. Wystarczy przypomnieć, że to właśnie w Katowicach, w 1922 roku po raz pierwszy kobieta jako marszałek-senior otworzyła obrady sejmiku regionalnego. Nie przeczytamy o tym w podręcznikach.

Niniejsza wystawa spełnia więc bardzo ważną rolę edukacyjną, pokazując poprzez postacie wybranych liderki, ale także bohaterek drugiego planu jak ważna była organiczna praca kobiet. Ich zasługi na polu więziotwórczym, edukacyjnym, czy społeczno-kulturowym są nie do przecenienia. Należy też podkreślić, że w ten sposób „torowały kolejnym pokoleniom drogę aktywności w górnośląskim życiu publicznym, w tym tak bardzo niełatwym dla kobiet, patriarchalnym, męskim środowisku, ubogim w warstwy inteligencji”.

Wystawa jest ponadto częścią wieloletniego projektu, zapoczątkowanego w 2019 roku w Centrum Dziedzictwa Regionalnego Instytutu Kultury w Katowicach (obecnie Instytutu Korfantego), którego celem jest wprowadzenie do głównego nurtu opowieści o historii Górnego Śląsku kilku wybranych postaci kobiecych poprzez zestawienie bohaterek z przeszłości ze współczesnymi kobietami, mieszkankami województwa śląskiego i/lub Polski. Wydaje się, że dzięki nowoczesnej formie wyrazu (memy) planowana publikacja przedstawiająca ostatecznie 60. kobiet mogłaby w sposób interesujący wzbogacić opowieść o losach kobiet na Górnym Śląsku i nie tylko. Powiązać ich losy i perypetie, aby w symboliczny sposób stały się prawdziwymi „SĄSIADKAMI”, które połączył Śląsk niejako poza czasem i przestrzenią, dając przyczynek do snucia opowieści o rozwijających się i zmieniających formach uczestnictwa kobiet w kulturze, polityce, gospodarce i życiu społecznym.

Byłaby to więc opowieść o emancypantkach, siłaczkach, kobietach dla których ani granice kulturowe, ani polityczne, ani zaborowe, ani granice państw nie były przeszkodą, aby stawać się sąsiadkami, rozstawać się i znów próbować, budując kobiece sąsiedztwo. Inne od męskiego.

Kuratorka wystawy: dr Małgorzata Tkacz-Janik

Autorka memów: Marta Frej

Materiał dydaktyczny:

Wystawie towarzyszy materiał edukacyjny „Zeszyt do herstorii dla początkujących”, z którego można korzystać podczas lekcji – jest tam inspiracja, jak zacząć rozmawiać o herstorii z uczniami.

<https://instytutkorfantego.pl/biblioteka/zeszyt-do-herstorii/>

Zeszyt podaje też źródła bibliograficzne z których warto skorzystać poszukując poszerzonych biogramów bohaterek.

Zeszyt zachęca do wyszukiwania informacji o bohaterkach wystawy, najbardziej pomocna może okazać się lektura niedawno wydanej książki „**Zanim nastąpiła Polska... Praca społeczna kobiet w okresie powstań i plebiscytu na Górnym Śląsku. Wybór relacji**” w opracowaniu dr Joanny Lusek. Jedną piątą bohaterki wystawy i publikacji, to te same historyczne postaci, między innymi: Maria Kujawska z Raidów, Antonina Niedbalska z Rokickich, Halina Kwiatkowska z Stęśliwickich, Petronela Golasiowa z Michalskich, Karolina Hagerowa z Urbanowskich, Olga Ręgorowiczowa z Zarzyckich, i inne.

O książce Joanny Lusek: „Matki, żony, córki – kobiety, bohaterki raczej drugiego niż pierwszego planu, gdy weźmie się pod uwagę rolę, jaką odegrały w czasie powstań i plebiscytu na Górnym Śląsku (1919–1921). Ów niezwykle czas, owe miejsca i postaci pozostają nadal żywe, ocalone w relacjach kobiet – bezpośrednich świadków wydarzeń sprzed 100 lat.

Inspiracją do przygotowania niniejszej publikacji stały się 100. rocznica wybuchu powstań śląskich, 100. rocznica udziału kobiet w wyborach powszechnych w Polsce i w Niemczech oraz 90. rocznica otwarcia Powszechnej Wystawy Krajowej w Poznaniu. Książka spaja w jedno wszystkie wymienione jubileusze. Podstawę do jej przygotowania stanowi autorski wybór 60 relacji kobiet, ułożonych alfabetycznie i poddanych naukowemu opracowaniu. Pochodzą one z „**Księgi pamiątkowej pracy społeczno-narodowej kobiet na Śląsku od roku 1880 do roku 1922**”, która została przygotowana przez śląską sekcję historyczną działu pracy społecznej i była eksponowana podczas Powszechnej Wystawy Krajowej w Poznaniu, prezentującej dorobek II Rzeczypospolitej z okazji 10-lecia istnienia państwa polskiego, w 1929 roku.”

Książka jest do nabycia w Muzeum Górnos Śląskim.

DODATKOWE ŹRÓDŁA:

O kilku kolejnych bohaterkach można też przeczytać u Barbary Szmatloch w tekście: „Poczet wielkich Górnos Ślązaczek”, s. 41-45.

<https://sbc.org.pl/Content/94563/iii351674-2012-05.pdf>

(Albina Balasowa, Wanda-Jordan-Łowińska, Maria z Globiszów Różanowiczowa, Bronisława Szymkowiakówna)

O kolejnych w książce „Patriotki” autorstwa Aliny Bednarz, Magdaleny Goik oraz Katarzyny Tobór-Osadnik

<http://www.onoffsto.com.pl/patriotki.html> (Maria Gruchlikowa, Elżbieta Korfantowa)

O Dorze Kłuszyńskiej przeczytamy w książce Władysławy Magiery, Szlak kobiet Śląska Cieszyńskiego (2014) oraz tu:

<https://lewackaszmata.pl/tag-produktu/dora-kluszynska/>

Ciekawostka z jej okolic to Cieszyńska Uliczka Kobiet:

<http://www.zamekcieszyn.pl/pl/artykul/uliczka-cieszynskich-kobiet-522>

Prezentowane postaci to:

1. Balasowa Albina (1899-1977)
2. Bramowska Józefa (1860-1942)
3. Dombkova Teodora (1874-1950)
4. Giżycka Janina (1887-1937)
5. Golaszowa Petronela (1851-1935)
6. Gruchlikowa Maria (1892-1987)
7. Hager Karolina (1861-1941)
8. Jordan-Łowińska Wanda (1900-1959)
9. Kłuszyńska Dorota (Dora) (1876-1952)
10. Koniarkowa Zofia (1876-1963)
11. Korfantowa Elżbieta (1882-1966)
12. Kujawska Rajda Maria (1893- 1948)
13. Ligoniova Wanda (1884 – 1953)
14. Maciejowska Paulina (Pola) (1899-1920)
15. Markowa Jadwiga (1885-1939/1945)
16. Miglancowa Monika (1883-?)
17. Niegolewska Wiktoria (1872 – 1927)
18. Ogórkówna Matylda (1897-1940)
19. Omańkowska Janina (1859-1927)
20. Parys Klara (1898-1979)
21. Pojdowa Florentyna (1883-?)
22. Rokicka-Niedbalska Antonina (1893-1973)
23. Różanowiczowa Maria (1886-1981)
24. Stęślicka Halina (1897-1956)
25. Szymkowiak Bronisława (1896-1975)
26. Szyperska Aleksandra (1865-1938)
27. Wojciechowska-Sołowijowa Halina (1894-1984)
28. Wolnik Aniela (1900-1957)
29. Zarzycka-Ręgorowicz Olga (1900-1986)
30. Żnińska Janina (1871-1949)

Projekt został realizowany pod honorowym patronatem Marszałka Województwa Śląskiego oraz programu Niepodległa. Partnerem przedsięwzięcia jest śląskie Stowarzyszenie Szlakiem Kobiet. W trakcie realizacji projektu została nawiązana współpraca z wieloma placówkami muzealnymi, archiwami, bibliotekami oraz osobami i rodzinami przechowującymi pamiątki po przodkiniach. Wernisaż wystawy odbył się w Muzeum Powstań Śląskich w Świętochłowicach w listopadzie 2019 roku. Projekt ma odsłonę na Facebook pt.: „Sąsiadki”. Patronem medialnym projektu jest dodatek GW dla kobiet „Wysokie Obcasy”.

7. Wystawy i informacje o historii kobiet na Górnym Śląsku dostępne online, wybór

Stulecie praw kobiet na Śląsku:

https://katowice.wyborcza.pl/multimedia/stulecie-praw/sejm-a-sprawy-kobiet_sejm-a-sprawy-kobiet

Posłanki Sejmu Śląskiego

<https://instytutkorfantego.pl/aktualnosci/5-kobiet-sejmu-slaskiego/>

<http://www.onoffsto.com.pl/patriotki.html>

Działaczki narodowe

<https://polskiedziedzictwoslaska.pl/2018/11/06/film-slaskie-kobiety-polskie-twierdze/>

Bohaterki drugiego planu.

<https://muzeumslaskie.pl/pl/wystawy/niezapomniane-kobiety-czasie-powstan-plebiscytu-gornym-slasku/>

Lekarki w służbie medycznej w powstaniach śląskich

http://www.onoffsto.com.pl/zapomniane_bohaterki.html

Komendantki i Komendanci Śląskiej Chorągwi ZHP

https://historyczna.slaska.zhp.pl/?page_id=134

Kobiety w powstaniach, Śląski Almanach powstańczy tom III

<https://muzeumpowstanslaskich.pl/pl/publikacje/slaski-almanach-powstanczy>

Śląskie herstorie

<https://mck.krakow.pl/artykul/herito-nr-25-slaski>

Herstorie powstanek:

<https://ipn.gov.pl/pl/publikacje/periodyki-ipn/czasypismo/82095.CzasyPismo-nr-1-215-162019.html>

KOBIETY ŚLĄSKIEJPORTRET WIELOKROTNY

https://www.sbc.org.pl/dlibra/publication/447770/edition/420121/content?fbclid=IwAR1xXtQVbRZLNjkhSY355oCDetfT3_zHuu81nj4NpTz4bq7LWXVeIX-iKx0

Maria Skłodowska-Curie i Wojciech Korfanty u śląskiego Wernyhory

<http://piekarskiwerk.pl/artykuly/item/145-czy-wawrzyniec-hajda-goscil-marie-sklodowska-curie-w-piekarach-slaskich>

8. Herstoria, czyli historia o niej.

Herstoria – definicje:

Bibliografia

Anna Kowalczyk: Brakująca połowa dziejów. Krótka historia kobiet na ziemiach polskich.

Sylwia Kuźma-Markowska: Herstory (herstoria). W: Monika Rudaś-Grodzka: *Encyklopedia gender: płęć w kulturze*. Warszawa: 2014

Anna Nowakowska-Wierzchos. Muzeum zasłużonych kobiet. „Magazyn Opinii Pismo”, 2019.

Zasoby sieci: Wikipedia jest też kobietą

https://pl.wikipedia.org/wiki/Kategoria:Wikipedia_tę%C5%BC_jęst_kobiet%C4%85

Portale pomocnicze na Fb

Stulecie Praw Kobiet <https://www.facebook.com/stulecieprawkobiet/>

Archiwum Kobiet <https://www.facebook.com/archiwumkobiet/>

Śląski Szlak Kobiet <https://www.facebook.com/slaskiszlakkobiet/>

Krakowski Szlak Kobiet <http://przestrzenkobiet.pl/pl/home/>

Łódzki Szlak Kobiet <https://www.facebook.com/LodzkiSzlakKobiet/>

Metropolitanka <https://www.facebook.com/metropolitanka>

Warszawa Kobiet – przewodnik Sylwii Chutnik

<https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kultura/ksiazki/1513910,1,recenzja-ksiazki-sylwia-chutnik-warszawa-kobiet.read>

Podręczna Biblioteczka Herstoryczki

- Kobiety Holocaustu. Historia feministyczna, 2019 - Zoë Waxman
- Kłopot z kobietami, 2017 - Jacky Fleming
- Kobięta żydowska w okupowanym Krakowie (1939-1945), 2016, Martyna Grądzka-Rejak
- Brakująca połowa dziejów, 2018 - Anna Kowalczyk
- Kobięty Solidarności, 2016 - Marta Dzido
- Sekret Solidarności Kobięty które pokonały komunizm w Polsce - Shana Penn
- Polki, które zmieniły wizerunek kobiety, 2018 - Joanna Puchalska
- Kobięty niepokorne. Reformatorki buntowniczkę rewolucjonistki, 2015 - Iza Desperak, Inga Kuźma
- Niegodne historii? O nieobecności i stereotypowych wizerunkach kobiety w świetle podręcznikowej narracji historycznej w gimnazjum, 2015 - Edyta Głowacka-Sobiech, Iwona Chmura-Rutkowska i Izabela Skórzęńska

- Praca społeczna i oświatowa kobiet na Górnym Śląsku w okresie powstań i plebiscytu. Wybór tekstów źródłowych, 2019 - praca zbiorowa
- Chcemy całego życia. Antologia polskich tekstów feministycznych z lat 1870-1939, 1999 - Aneta Górnicka-Boratyńska
- Stańmy się sobą. Cztery projekty emancypacji (1863-1939), 2001 - Aneta Górnicka-Boratyńska
- Buntowniczkini. Niezwykłe Polki, które robiły, co chciały, 2019 - Andrzej Fedorowicz • Szlaki kobiet. Przewodniczka po Polsce emancypantek, 2015 - praca zbiorowa
- KobiECE dwudziestolecie 1918–1939, 2018 - praca zbiorowa, Radosław Sioma
- Przecież ich nie zostawię. O żydowskich opiekunkach w czasie wojny, 2018 - Agnieszka Witkowska-Krych, Patrycja Dołowy i inni
- Kobiety Gdyni. Kapelusik z piórkiem. Tom I, Ciche bohaterki. Tom II, 2019 - Małgorzata Sokołowska • Kobiety o kobietach. Studia i szkice. Średniowiecze i czasy nowożytne, 2010 - Wioletta Zawitkowska (red.)
- Jej ślad w historii – kobiety w województwie śląskim na przestrzeni wieków. W cieniu Beskidów, 2015 - praca zbiorowa
- Seria Szlak Kobiet - tom 1, 2, 3, 4, 5
- Seria Kobieta i...: pod red. Anny Żarnowskiej o tom I: Kobieta i społeczeństwo na ziemiach polskich w XIX wieku (1990); o tom II: Kobieta i edukacja na ziemiach polskich w XIX i XX w., części 1–2 (1992); o tom III: Kobieta i świat polityki, części 1–2 [XIX i XX w.] (1994–1996); o tom IV: Kobieta i kultura – wśród twórców kultury intelektualnej i artystycznej (wiek XIX–XX) (1996); o tom V: Kobieta i kultura życia codziennego. Wiek XIX i XX (1997); o tom VI: Kobieta i praca w XIX i XX w. (2000); o tom VII: Kobieta i kultura czasu wolnego (XIX i XX w.) (2001); o tom VIII: Kobieta i małżeństwo. Wiek XIX–XX (2004);

Zebrała i opracowała dr Małgorzata Tkacz-Janik,
 ŚLĄSKI SZLAK KOBIET